

HUMANİZM ve EĞİTİM

Yrd. Doç. Dr. İsmet ŞAHİN
Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü

ABSTRACT

“Philosophy is a discipline comprising as its core logic, aesthetics, ethics, metaphysics, and epistemology” (Merriam Webster Online Dictionary). “It’s the discipline that searches for a general understanding of values and reality by chiefly speculative rather than observational means” and tries to establish the life on the truth or reality it assumes. Each philosophical approach comments on the understanding of life and world view from the perspective of the truth or reality it assumes. Understanding of life and world view forms it’s attitudes to education, production, labor and love.

Educational philosophies have developed taking their roots from different worldviews. Essentialism roots from Materialism, Perennialism roots from Idealism, Progressivism roots from Pragmatism. Humanistic education is educational perspectives of Humanism.

From the very early ages to nowadays, each society has taken different world views in different time periods and different intensity. The purpose of this paper is to introduce the theory and practices of humanistic worldview especially from educational perspective in comparison to other philosophical world views.

Keywords: Humanism, Humanistik Education, Philosophy of Education,

ÖZ

“Felsefe saf mantık, estetik, ahlak, metafizik (Varlık bilim) ve epistemolojiden (Gerçek bilim) oluşan bir disiplindir” (Merriam Webster Online Sözlük). “Gözlemsel araçlardan ziyade çoğunlukla spekülatif araçlarla değerler ve gerçeklerle ilgili genel bir anlayış arar ve gerçek ve doğru varsayımları üzerine hayatı anlamlandırmaya çalışır.” Her felsefi yaklaşım kendi gerçek algısıyla hayatın ve dünyanın anlamını yorumlar. Hayat anlayışı doğrultusunda da eğitime, üretime, emeğe ve geleneğe karşı tutumunu biçimlendirir.

Eğitim felsefeleri de köklerini değişik dünya görüşlerinden alarak gelişmiştir. Esasicilik Maddeciliğe, Daimicilik İdealizme, İlerlemecilik Pragmatizme dayanır. Hümanist eğitim anlayışı ise Hümanizmin eğitime bakışıdır.

İlk çağlardan günümüze kadar her toplum farklı felsefi inanışları farklı zaman ve yoğunlukta yaşamıştır. Bu yazının amacı ise değişik felsefi akımlardan örneklerle yola çıkarak günümüz hümanist anlayışının teori ve pratiğini özellikle eğitim perspektifinden tanıtmaktır.

Anahtar Kelimeler: Hümanizm, Hümanist Eğitim, Eğitim Felsefesi.

TEMEL HAYAT FELSEFELERİ VE EĞİTSEL GÖRÜŞLERİ

“İsa’dan altı yüzyıl öncesine kadar yalnızca dinlerin işlediği bir konu olan “Evren nedir?”, “Nereden gelip nereye gitmektedir?”, “Böyle bir evrende insanın yeri ve görevleri nelerdir?” ve “İnsan nasıl davranmalıdır?” gibi temel sorunlar; ilk filozoflar tarafından dine rağmen ele alınmış ve cevaplar aranmıştır.” (İltaş, 2000) Bu çalışmalar felsefenin doğmasına sebep olmuştur. Milet’li Thales ilk filozof ve felsefenin kurucusu olarak kabul edilir. “Felsefenin doğması bazı toplumsal koşulların gelişmesine bağlıdır. Bunları üç başlık altında toplamak mümkündür. Ekonomik gelişme, demokratik yönetim ile laik ve hoşgörülü dünya görüşü. Sadece bu üç koşul tamamlandığında felsefe doğmakta ve varlığını sürdürmektedir. Bu üç unsurdan birinin eksikliği felsefenin o toplumdan uzaklaşmasına sebep olmaktadır. Bu üç koşulun olgunlaştığı Batı Anadolu’nun eski Yunan kentlerinde felsefe doğmuş ve koşullar bu şekilde kaldığı süre içinde de varlığını sürdürmüştür” (İltaş, 2000) Temel hayat felsefeleri köklerini eski Yunandaki düşünürlerde bulur.

Bunlardan idealist felsefe gerçeği “idea” (Ruh/Fikir) olarak adlandırıldığı kavramlarda bulmuştur. “İdealizme göre gerçek maddi ve fiziksel olmaktan çok ruhsal ve tinsel mahiyettedir” (Şişman, 2000, s.91). Onlara göre asli olan “idea” olarak adlandırdıkları duyularla algılanamayan zihinsel biçimlerdir. Bir nesneye baktığımızda duyularımızla algıladığımız renk, sarı, yeşil, mavi olabilir. Üstelik bu nesnenin rengi bakana göre de değişebilir. Renk körü olan biri bizim yeşil gördüğümüzü kırmızı görmektedir. Sarı, yeşil, mavi görüngü denilen fenomenlerdir “idea” değildirler. Sarı, yeşil, mavi olmanın ötesinde renk kavramının kendisi “idea”dır. İlk İdealistlerden Plato’ya göre çevremizde beş duyumuzla algıladığımız herşey “idea” olarak adlandırılan kavramların 3 boyutlu yanılısamları yani gölgeleri veya illüzyonlarıdır. (Joad, 1985, s.28-29) Plato’nun “The Republic” (Cumhuriyet) adlı eserinde anlattığı gibi idealistler iki tür dünyaya inanırlar; birisi “Idea” denilen biçimlerin yanılısamlarından oluşan beş duyumuzla algıladığımız çevremizdeki taş, ağaç, hayvan, toprak gibi nesnelere oluşturduğu gölgeler veya hayaller dünyasıdır. Diğeri ise insanın algılamakta zorlandığı “idea” denilen kavramların bulunduğu diğer dünyadır. Bu dünya gelip geçicidir, kalıcı ve gerçek olan idea’lar dünyasıdır. Bizlerde bu dünyadaki sanal görevimizi tamamladıktan sonra idea’lar dünyasındaki yerimizi alırız ve orada kalıcı oluruz.

Realistler ise “algıladığımız evrenin gerçekliğine” inanmışlardır (Kneller, 1971, s.207). Çoğu realiste göre asıl olan “algılarımızın gerçekliğidir”. Görünen veya algılanan evren onlara göre bir illüzyon değil gerçeğin ta kendisidir. (Joad, 1985, s.91-96; Şişman, 2000, s.93) Çevremizde gördüğümüz her şey bizim zihinlerimizden bağımsız olarak vardır. Sadece biz öyle algıladığımız için var olmazlar. Aristo, Comenius gibi filozoflar her konu da hemfikir olmasalar da realist filozoflardır.

Maddeci düşünürler; evrenin bir yaratıcısı olmadığı ve ezeli bir var oluş içinde olduğu düşüncesindedirler. “Maddecilere göre maddedir ilk ve asli olan, önce var olan” (Politzer, 1997, s.37-38). İltaş’a (2000) göre “Hiçten bir şey olmaz. Evrenin de bir ilk biçimi, ilk olanı, arkhé’si (Töz - özdeki madde) vardır. Her şey arkhé’nin dönüşümü sonucu bugünkü halini almıştır. Thales’e (625-545) göre ilk olan sudur. Her şey sudan gelir ve yine suya dönecektir. Dünya da sonsuz su (okeanos) içinde

yüzer”. Arkhenin ne olduğu konusunda çok farklı isimlendirmelere rastlanır. İlk olan kimi zaman toprak, hava, su veya ateş ya da bunların kombinasyonunu şeklinde karşımıza çıkmaktadır; kimi zaman ise sayı, apeiron (sınırsızlık-sonsuzluk) sperma (tohum) ya da atom olarak.

İdealist, Maddeci ve Realist hayat görüşleri toplumları ve toplumsal kurumları derinden etkilemişlerdir. Hala bir çok toplumda “geleneksel” olarak adlandırılan yaşam biçimi, eğitim anlayışı, inanç ve değer sistemleri Maddeci, Realist ve İdealist hayat görüşlerini yansıtmaktadır.

“Esasicilik (Essentialism) olarak adlandırılan eğitim felsefesi köklerini realist ve maddeci hayat görüşlerine dayandırmaktadır” (Sönmez, 2000, s.43). Geleneksel esasçı bir anlayış olarak, kişilik gelişimi ve bilginin özünün öğrencilere verilmesini önemser. “Eğitimin amacı temel eğitimi vermektir. Öğretmen hem konu alanı uzmanı hem iyi vatandaş modelidir. Güçlü ve iyi öğrenciler okulda aldıkları temel üzerine kendilerini geliştirebilirler” (Gutek, 1997, s.281). Öğrenci ikincil ve pasiftir. Aktarılması gereken değerler ise; otoriteye saygı, azim, göreve bağlılık, başkalarını düşünmek, pratiklikdir. “Daimici eğitim anlayışının ise (Perennialism) kökleri realist ve idealist hayat anlayışına dayanır” (Sönmez, 1996, s.77). Daimici anlayışa göre bazı bilgiler ve fikirler ilk var oldukları andan sonsuza kadar anlamlıdır. Bu öz bilgi ve fikirler eğitimin odağı olmalıdırlar. Esasicilikte olduğu gibi sabit yer ve zaman anlayışı yoktur. Esasicilik her türlü entelektüel bilgiyi daimicilik ise değişmeyen ve gerekli olan bilgiyi esas alır. Daimicilik, hayal gücü ile, esnek, analitik ve derin düşünme gibi bireysel sebeplendirme kapasitelerinin önemi üzerinde durarak daha çok ampirik bilgiyi önemser. Her ikisinde de disiplin önemlidir. Öğretmen merkezli eğitim anlayışı ve dış odaklı değerlendirme esastır.

Varoluşçuluk felsefesinde, insanın varoluşu anlaması söz konusudur. İnsanın kendini gerçekleştirme, insan varoluşunun rastlantılar içinde oluşu, güvensizliği söz konusudur; güçsüzlüğü söz konusudur. Jean Paul Sartre in klasik tanımına göre “varoluş özden önce gelir” (Shaw, 2003). Yani evrensel doğuştan gelen bir insan özü yoktur. Doğarız ve varoluruz ardından özgürce özümüzü biçimlendiririz. Bir çok varoluşçu en temel konularda bile anlaşılamazsa da “bireyselliğe saygı da” hemfikirdirler. “Yarın ölecekmiş gibi bugünü yaşa” sözü varoluşçuların yaşam felsefesini anlatmaktadır (Şişman, 2000, s.96). “Varoluşçulukta eğitim, insanın başarıyı, başarısızlığı, çirkinliği, güzeli, savaşımı, acıyı, abartmadan; fakat dürüstçe karşılayan yaşantılar geçirmesini sağlayan bir etkinliktir (Sönmez, 2000, s.50).”

Faydacılık adıyla da anılan Pragmatik felsefe de gerçek “değişim” dir (Şişman, 2000, s.95). Efesli Herakleitos’a (540-480) göre evrende değişmeyen tek şey değişimdir. Bu nedenle de “Aynı ırmakta iki kez yıkanamayız. Çünkü hem ırmak değişmiştir; hem de biz.” Doğa kanunları dışında değişmeyen tek şey değişimin kaçınılmaz olduğudur. Yine bu nedenle doğa kanunları dışında doğru yoktur. Doğrular kişiye, zamana ve yere göre değişirler. Hayatın birey için anlamı ise kaçınılmaz değişime sadece uymak değil değişimin öncüsü veya ajanı olmaktır.

“Kökleri Pragmatist felsefeye dayanan İlerlemeci” eğitim anlayışında ise eğitimin amacı kritik ve yansıtmacı düşüncüyü geliştirmektir (Fidan ve Erden, 1998, s.110). Öğretmen rehber ve yardımcı olmalıdır. Öğrenciler deneyimleri, ilgileri ve değerleriyle birbirinden farklı bireylerdir. Öğretim

yöntemleri de problem çözme, bilimsel sorgulama, işbirliğidir. Şişman (2000) ve Sönmez'e (2000) göre bu anlayışta toplumsallığın yerine bireyselliğin ifadesi ve teşviki, dış disiplin yerine özgür aktiviteler, ders kitapları ve öğretmenlerden öğrenme yerine tecrübe ederek öğrenme, ayrı beceri ve teknikleri egzersizler yoluyla öğrenmek yerine tecrübe ederek kazanmak, geleceğe hazırlanmak yerine günün fırsatlarını değerlendirmek, maddesel ve istatistik aşinalık yerine değişen dünyaya ayak uydurmak önemlidir.

İlerlemeci eğitim programlarında öğrenci tecrübeleri, ilgileri ve yetenekleri merkeze alınır. Öğretmen dersi öğrencilerin şüphelenmeleri ve kendi kendine öğrenmelerini sağlamak üzere planlar. Ders kitaplarına ek olarak öğrenci yaparak öğrenir. Sık sık okul dışı alan gezileri yapılır. Doğayla ve toplumla temas sağlanır. Öğretmenler öğrenmeyi teşvik edici oyunlar kullanır. İşbirliği ve hoşgörü kazandırılması gereken en önemli davranışlardır. Özgürlük, yaratıcılık, oto kontrol teşvik edilir. Doğal ve sosyal bilimler müfredatta ağırlıklıdır. Değişimi ve ilerlemeyi esas alarak yeni teknolojiler ve bilimsel ve sosyal gelişmeler tanıtılır. Demokrasi, insan hakları, kadın hakları azınlıklar önemli konulardır, hoşgörü ve esneklik vazgeçilmez önem taşır. Eğitim değişimi ve gelişmeyi sağlıklı ve hızlı hale getirmek içindir. Öğrenci merkezlidir. Her öğrenci kendi doğrusuna karar verebilir. Öğretmenler rehberlik etme görevi yapar.

HÜMANİZM VE HÜMANİSTİK EĞİTİM ANLAYIŞI

Hümanist felsefe de ise asıl olan insandır. “İnsanlık sevgisini, insanın yüceliğini amaç ve olgunluk sayan bir öğretilerdir” (Varış, 1994, s.73). İnsanlar farklıdır. Diğer tüm canlılardan farklı kapasitelere sahiptir. Kendi başına anlamlı yeterli bir bütündür. Asıl olan insanın ilgileri değerleri ve ihtiyaçlarıdır. Bir bütün olarak insan, madde ve ruh olarak. Ne tam idea ne de Arkhé'dir (Töz).

Blumenfeld'e göre (1993) hümanizm insanın doğanın bir parçası olduğunu ve hala devam eden bir süreç sonucu (evrim) ortaya çıktığını kabul eder. Bu açıdan çoğunlukla evrimci bir anlayış olarak ta adlandırılabilir. Ayrıca “insanın belirli bir kültür içine doğduğu ve çoğunlukla o kültür tarafından biçimlendirildiğini” ifade ederek çevresel faktörlerin etkisine olan güçlü inancı vurgular. Dini inanç konusunda “ilahî bir güç insanlığı kurtarmayacaktır, insanlar kendilerini kurtarmak zorundadır”, ahlak konusunda “ahlak otonom ve durumsaldır, dini veya ideolojik bir onay gerektirmez”, cinsiyet konusunda “kökten dinci ve baskıcı ideolojilerin katı tutumları nedeniyle insanlar üzerinde cinsiyet eşitsizliği oluşmuştur” hümanist yaklaşımın görüşleridir.

Değişik hayat biçimleri denedik, sadece idea veya idealler için yaşadığımız dönemler, sadece madde ve materyal amaçlar için yaşadığımız dönemler oldu. Varoluş'un rahatlığını yaşadığımız, değişimin acımasız ivmesiyle yitip gittiğimiz zamanlar oldu. Son yüzyılda artık kendimiz için yaşamayı öğrendik. Eğitim anlayışımız da egemen hayat anlayışlarımız doğrultusunda gecikmeli ve görecelide olsa biçim değiştirmektedir. İdealist hayat anlayışının egemen olduğu toplumlarda din ve ahlak eğitimine önem verilmiştir. Realist ve maddecilerde üretim ve temel bilimler daha fazla önem

kazanmıştır. Varoluş felsefesinde insanın kendisini ve kendi kapasitelerini tanıması esasken, pragmatist felsefede bilgi aktarımı önemini yitirmiştir asıl olan herkese öğrenmeyi öğretmektir.

Hümanizme göre, insanlar diğer canlılar gibi mekanik davranışlar sergilemezler. Yani her zaman kasıtlı ve değerli davranışlar sergileyebilirler. Hümanistler insanı bir bütün olarak çalışmak gerektiğine inanırlar. İnsanlar hayat boyu yaşadıkları tecrübelerle içinde buldukları çevre ve sahip oldukları özel ilgi ve motivasyonla bir bütündür.

Hümanizmde öğrenme ve gelişimle ilgili diğer yaklaşımlarda olduğu gibi kendi içinde farklılaşmış düşünme biçimlerine sahiptir. Hümanistik felsefe de “laik (birey gelişmek ve büyümek için kendi içinde ihtiyaç duyduğu her şeye sahiptir), ateist ve dindar (insan gelişiminde dinin önemli bir rol oynadığına inanan) görüşler mevcuttur” (Patterson, 1987).

Baskın olan görüş, modern ve doğal hümanizmdir. (Aristo ve Socrates). Tüm doğaüstünü reddeder. Bilim ve sebepsellik esastır. Demokrasi ve insan ilgi ve istekleri önemlidir. Bu nedenle bu yaklaşıma kültür veya insan merkezli yaklaşım denir. Baskın olmayan ancak önemli bir grup insan da modern ve doğa esaslı anlayış dışında Tanrı ve olağanüstü bir varlık merkezli anlayışa sahiptir. (Plato, Aziz Augustine) Bu yaklaşıma göre insan hem maddi hem ruhanidir. Mantıklı ve zeki insan özgür bir geleceğe sahip olur. Bir insanın en önemli amacı gönüllü olarak tanrının kurallarına itaat etmek olmalıdır.

Hümanistik eğitim anlayışının felsefi temellerini Abraham Maslow ve Carl Rogers’ın attığı söylenmektedir. (Anderson, 2003) A. S. Neill ise ilk modern hümanist eğitimci olarak kabul edilir. Neill İngiltere’de hümanistik ilkelerle çalışan Summerhill okulunu kurmuştur. Amerika da Sudbury Valley okulları, Yine Amerika, İngiltere, Avrupa ve İsrail de bir çok demokratik değerler okulu hem ilerlemeci hem hümanist okullar olarak kabul edilebilir.

İlerlemeci eğitim anlayışı ile Hümanist eğitim anlayışı benzer özellikler taşımaktadırlar. Blumfeld (1993) ilerlemeci eğitimle hümanist eğitimin aynı olduğunu söylemektedir. Ancak bir çok eğitimci için ilerlemeci ve hümanist eğitim anlayışı benzer nitelikler taşısa da aynı değildir. Grill (2002) ilerlemeci eğitim anlayışı ile hümanistik eğitim anlayışını Tablo 1’de karşılaştırmıştır.

Gage ve Berliner’e (1991) göre hümanistik eğitim anlayışında beş temel hedef vardır.

- Kişisel yönlendirme ve Bağımsızlığı teşvik.
- Ne öğrenilmesi gerektiğini seçme sorumluluğunun verilmesi.
- Yaratıcılığın geliştirilmesi.
- Şüphecilik.
- Sanatsallık. Sanatsal bir yön.

Tablo 1

İlerlemeci ve Hürmanist Eğitim Anlayışlarının Karşılaştırılması

	İlerlemeci Eğitim	Hürmanist Eğitim
Amaç:	Sosyal değişimi teşvik edecek şekilde kültürü ve sosyal yapıyı aktarmak; Bireye pratik bilgi ve problem çözme becerisi kazandırmak.	Bireyi sürekli eğitime ve değişime açık olacak şekilde geliştirme; Kişisel gelişimi ve büyümeyi destekleme; Toplumunu değiştirmek için bireyin kendini tanıma ve gerçekleştirme becerisini geliştirmek.
Öğrenci:	Öğrenmede öğrenci ihtiyaç, ilgi ve deneyimleri anahtar durumundadır; İnsanlar eğitimle geliştirilebilecek sınırsız kapasitelere sahip görülür.	Öğrencinin yüksek derecede istekli olması ve kendi yolunu çizmesi beklenir; kendini geliştirme ve öğrenmede öğrenci sorumluluk sahibidir.
Öğretmen:	Organizatör; eğitici deneyimler yoluyla öğrenmeye rehberlik eden; öğrenme sürecini uyaran, kışkırtan ve değerlendirendir.	Yardımcı; destekçi; ortak; tanıtıcı ama yönlendirmeyen, uygun öğrenme atmosferi yaratan.
Otoritenin kaynağı:	Kültür, Bireyin deneyimleri	Kişi/Öğrenci
Anahtar kelime & Kavramlar:	Problem çözme; deneyim esaslı öğrenme; demokrasi; hayat boyu eğitim; pragmatik bilgi; ihtiyaç analizi; sosyal sorumluluk.	Deneysel öğrenme; özgürlük; duygular ve bireysellik; kendi (öz) yönlendirme; etkileşim; açıklık; işbirliği; özgünlük; varoluşçuluk.
Yöntem:	Problem çözme; bilimsel yöntem; etkinlik yöntemi; deneysel yöntem; proje yöntemi; tümevarım yöntemi.	Deneysel; grup çalışması; grup tartışması; takım öğretimi; buluş yöntemi.
Önemli insanlar:	Spencer; Pestalozzi, Dewey, Bergevin, Sheats, Lindeman, Benne.	Erasmus, Rousseau, Rogers, Maslow, McKenzie.
Zaman çerçevesi:	Başlangıç 16. yy Avrupa, John Dewey'le 1900'lu yıllar Amerika.	Eski Çin, Yunan ve Roma'ya dayanır. 1950-60'lı yıllar Maslow ve Rogers'la Amerika.

Yine Gage ve Berliner'e (1991) ve Stewart (2003) göre hürmanistik yaklaşımın bu hedeflere ulaşmak için eğitim programlarına koyduğu ilkeler ise aşağıdadır;

- Tam bağımsız birey yetiştirmek amaçlanır. Öğrenciler sadece birer numara değil birer bireydir.
- Zorlama ve direktif yoktur, ilgi ve saygı vardır.
- Öğrenci aktif olmaya özendirilir ve kendi tercihlerini yapmalarına teşvik edilir.
- Öğrencileri öğrenmek istedikleri ve ihtiyaç duydukları şeyleri en iyi öğrenirler
- Nasıl öğrenileceğini bilmek çok miktarda bilgi almaktan daha değerlidir.
- Öğretim öğrenci ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarını temel almalıdır.
- Kuralları, kaynakları ve uygulamaları öğrenci belirlemelidir.
- Düşüncede çeşitlilik ödüllendirilir.
- Öğrenci başarısı için en anlamlı değerlendirme öğrencinin öz değerlendirmesidir.
- Duygular da gerçekler kadar önemlidir.

- Tehdit edici olmayan ortamlarda öğrenciler daha iyi öğrenirler.

Hümanist teorinin öğretim ilkeleri arasında öğrenci merkezli olması, sosyal bir kişilik gelişiminin esas olması, performans temelli, test ve sınav ağırlıklı eğitim anlayışına karşı olması, buluş yoluyla öğrenme ve öğrencilerin duygu ve kişisel tercihlerine saygı duyulması ön plana çıkmaktadır.

Kirschenbaum'a göre (1975) hümanist anlayışın 3 temel özelliği;

- Müfredatın içeriği açısından - Eğitim programının öğrencilerin gerçek hayatıyla ilgili konulardan oluşmuş olması.
- Müfredatın işleniş bakımından - Bilişsel, duyuşsal anlamda tüm öğrenci odaklı olması.
- Okul ve grup yapısı bakımından - Zamanlama ve okul çevresini hümanist öğretimi ve bireysel sınıfları destekleyecek şekilde düzenlenmesidir.

Sturt'a göre (2004'te alınmıştır) hümanist eğitim anlayışı okul bazında açık sınıf ve alternatif değerlendirme yöntemlerini ön plana çıkarırken sınıf bazında ise etkinlikler, müfredat, sosyal ve düşünsel beceriler öğrenci merkezlidir. Hümanist eğitimde duygular, öz benlik, iletişim ve kişisel değerler vurgulanmaktadır. Hümanist eğitim anlayışında yarışma yoktur, işbirliği teşvik edilir, müfredat sınırlılığı yoktur, öğrenci merkezlidir, katı zamanlama yoktur, amaçlar öğrenciye görecelidir.

Huitt (2001) ve Aspy and Roebuck'e (1975) göre hümanistik anlayış için iyi öğretmen;

- Her fırsatta öğrencilerin katılacakları etkinlik ve alacakları rolleri kendi seçmeleri için imkan veren,
- Öğrencilerin gerçekçi amaçlar belirleyebilmeyi öğrenmesine yardım eden,
- Sosyal ve Duyuşsal becerileri geliştirmek için öğrencilerin grup çalışmasına ve işbirliği içinde öğrenmeye teşvik eden,
- Uygun olduğunda grup tartışmalarına imkan veren ve sadece yönlendirici olarak görev yapan,
- Güçlendirmek istediği davranış, inanç ve huylar için rol modeli olan,
- Öğrencilerin duyguları konusunda duyarlı olan,
- Öğretimle ilgili öğrenci görüşlerini alan,
- Övgüde bulunan,
- Tebessüm etmeyi ihmal etmeyen öğretmendir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünyada küreselleşme ile birlikte teknolojik gelişmeleri takip etmekte zorlandığımız bir dönemi yaşamaktayız. Bu çağın adı "bilgi" çağıdır. Değişimin hızı baş döndürücü, getirdiği yenilikler mucizevidir. Teknolojideki bu değişiklikler hayatımızın bir çok alanına da derhal nüfuz etmektedir. İsteyerek veya değil insanlar ve toplumlar kendilerini bu değişim tufanı içerisinde bulacaklardır. Kendileri ve toplumları için doğru araçları geliştirenler ayakta kalabilecek veya sonrasında avantajlı duruma geleceklerdir. Değişimin en temel unsuru her dönemde olduğu gibi bu dönemde de insandır. İnsanı esas almayan hiçbir değişim veya anlayış ayakta kalamayacaktır.

Hayatı ve hayati algılarını insan üzerine odaklayan felsefe hümanizmdir. Eğitimin ve eğitim kurumlarının gelecek toplumlarının ihtiyaç duyduğu değişimi gerçekleştirebilmesi için kendi anlayışlarını da insan odaklı hale getirmeleri kaçınılmazdır. Bu ise ancak hümanist eğitim anlayışını egemen kılmakla mümkündür.

Hümanist olmak cesaret ister. İlk kendimizi ve geleneksel kalıplarımızı yıkmamız gerekir. Bugüne kadar yaptıklarımız doğru olsaydı bu kadar iç karartıcı bir dünyada yaşıyor olmazdık. Bu nedenle artık cesur olmak zorundayız.

KAYNAKLAR

- Anderson, M. (2003) Educational Psychology; PSY501 dersi web sayfalarından (<http://facultyweb.cortland.edu/andersmd/HUMAN/MENU.HTML>) 2003'te alınmıştır.
- Aspy, D, & Roebuck, F. (1975). "The relationship of teacher-offered conditions of meaning to behaviors described by Flanders' interaction analysis". *Education* 95, 216-222.
- Blumenfeld, S.L. (1993) Nea: Trojan Horse in American Education. (7th ed.) Idaho; Paradigm.
- Fidan, N., & Erden, M. (1998) Eğitime Giriş. Alkım Yayınevi. İstanbul.
- Gage, N. & Berliner, D. (1991) Educational Psychology (5th ed.) Boston: Houghton, Mifflin.
- Gutok, G., L. (1997) Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar. Çev:Nesrin Kale. Pegem Yayıncılık. Ankara.
- Grill, J. (2002) Adult Education; Cheat Sheet for teh MAster's Comps. Lesson notes, ADE5080. Florida State University (<http://www.fsu.edu/~adult-ed/jenny/philosophy.html>)
- Huitt, W. (2001) Humanism and Open Education. (<http://chiron.valdosta.edu/whuitt/col/affsys/humed.html>)
- İltaş, N. (2000) Felsefenin Doğuşu. (www.ogretmenlersitesi.com/yazi/arsiv/necatiltas/felsefe01.htm).
- Joad, C.,E.,M. (1985) Dünyanın Büyük Felsefeleri (Çev: Semih Umar). Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Kirschenbaum, H. (Ed.). (1975). *The catalogue for humanizing education*. Saratoga Springs, NY: National Humanistic Education Center.
- Kneller, G. F. (1971). Foundations of Education. New York: John Wiley and Sons, Inc.
- Larry J. Shaw (2003). Five Educational Philosophies: Existentialism. (<http://edweb.sdsu.edu/people/LShaw/F95syll/philos/phexist.html> , erişim: 2003).
- Patterson, C., H. (1987) "What has happened to Humanistic Education". *Michigan Journal of Counselling and Deveelopment*, Vol. XVIII, No.1, pp. 8-10.
- Politzer, G., (1997) Felsefenin Başlangıç İlkeleri. Çev:Enver Aytekin. Sosyal Yayınlar. İstanbul.
- Sönmez, V. (2000) Öğretmenlik Mesleğine Giriş. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Sönmez, V. (1996) Eğitim Felsefesi. Pegem Yayıncılık, Ankara.

- Stewart, W. (2003). Foundations of Education (Educ 2112, lesson notes). Oklahoma Panhandle State University. ([http://www.opsu.edu/education/Stewart/presentations/Chapter 11 Handouts with slides.pdf](http://www.opsu.edu/education/Stewart/presentations/Chapter%2011%20Handouts%20with%20slides.pdf)).
- Sturt G. (2004) "Humanistic Approaches to Teaching" (<http://www.garysturt.freeonline.co.uk/human.htm>)
- Şişman, M. (2000) Öğretmenlik Mesleğine Giriş. Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Variş F. (1994) Eğitim Bilimlerine Giriş. Atlas Kitapevi, Konya.